Rok II. | Nr. 10.

DZIENNIK URZĘDOWY

c. k. Rady szkolnej krajowej w Galicyi

w zakresie szkół ludowych.

Redagowany w c. k. Radzie szkolnej krajowej.

Wydany dnia 23. marca 1898.

L. 6206.

Okólnik

c. k. Rady szkolnej krajowej do c. k. Rad szkolnych okręgowych i do Zarządów szkół 1-, 2-, 3- i 4-klasowych typu wiejskiego w sprawie podręczników do nauki dopełniającej w szkołach ludowych o charakterze wiejskim.

Ażeby umożliwić wprowadzenie w życie nowego statutu nauki dopełniającej, ogłoszonego rozporządzeniem c. k. Rady szkolnej krajowej z dnia 4. grudnia 1897 do l. 29.578 (Dziennik urzędowy Nr. 20) i dać nauczycielom możność wczesnego obznajomienia się z układem i treścią nowego podręcznika, na którego podstawie nauka dopełniająca w szkołach 1-, 2-, 3- i 4-klasowych typu wiejskiego będzie się odbywała, zarządza c. k. Rada szkolna krajowa równocześnie rozesłanie stosownej ilości egzemplarzy tego podręcznika Każda szkoła powyższych kategoryi otrzyma w przeciągu najbliższych 4 tygodni z c. k. Wydawnictwa książek szkolnych w urzędowem piśmie rekomendowanem na razie jeden egzemplarz książki „Szkółka dla młodzieży. Część piąta“. Ruski podręcznik „**Школа народна. Часть пята**“, ułożony na podstawie tego samego programu i w przeważnej części artykułów równobrzmiący co do treści, będzie w swoim czasie rozesłany c. k. Radom szkolnym okręgowym dla szkół z ruskim językiem wykładowym, skoro druk jego zostanie ukoń-

czony. Do niniejszego numeru „Dziennika urzędowego“ dodaje się zaś dwa egzemplarze „Instrukcyi“, dotyczącej używania tego podręcznika tak w polskim jak i ruskim tekście. Z układem i treścią książki powinni nauczyciele obznajomić się dokładnie; powinni też przestudyować gruntownie „Instrukcyę“.

W szkołach, w których personal nauczycielski słada się z dwóch lub z większej ilości osób, omawianie tego podręcznika i Instrukcyi będzie stanowiło jeden z punktów porządku dziennego konferencyi lokalnych w miesiącach maju i czerwcu 1898.

Częściowe konferencye okręgowe personalu nauczycielskiego, które się będą odbywały według podziału na powiaty sądowe w ostatnim tygodniu miesiąca sierpnia lub w pierwszych dwóch tygodniach września 1898, zajmą się w myśl wskazówek zawartych w „Instrukcyi“ ułożeniem szczegółowego programu lektury dla szkół swojej okolicy. W tym celu elaborata konferencyjne członków konferencyi okręgowych będą miały w bieżącym roku u nauczycieli i nauczycielek szkół powyższej kategoryi wyłącznie na celu wybór materyału do lektury na nauce dopełniającej. Wnioski te pod tym względem opracują wszyscy nauczyciele szkół z kategoryi wyżej wymienionych. Nauczyciele szkół 1-klasowych i 2-klasowych, sąsiadujących ze sobą, mogą się w tej mierze porozumiewać między sobą i dzielić pracę tak, ażeby na każdego nauczyciela przypadło opracowanie jednego roku nauki. Podobnie podzielą się pracą nauczyciele szkól 3- i 4-klasowych. Nauczycielkom, zatrudnionym w szkołach 2-, 3- i 4-klasowych, należy polecać, aby w ten sam sposób układały szczegółowy wybór materyału dla dziewcząt. Wnioski powyższe przedłożą zarządy szkół Radom szkolnym okręgowym do dnia 31. lipca 1898. Rady szkolne okręgowe doręczą te wnioski dobranym stosownie referentom i referentkom, którzy o nich zdadzą sprawę Wydziałowi wykonawczemu, a następnie przedstawią je do dyskusyi i uchwalenia na posiedzeniu konferencyi okręgowej.

Książki, rozesłane na mocy niniejszego rozporządzenia, pójdą na rachunek przypadającej na każdy okręg w roku 1898 raty bezpłatnych książek dla ubogich uczniów. Ponieważ zaś uczniów nauki dopełniającej należy ile możności zaopatrzyć w podręczniki szkolne, przeto poleca się c. k. Radom szkolnym okręgowym, ażeby w swych propozycyach, któremi przedkładają żądania co do wyboru polskich i ruskich książek bezpłatnych dla niezamożnych uczniów, w bieżącym roku i przez

dwa następne lata z przypadającej na każdy okręg kwoty przeznaczały 70% na wymieniony powyżej podręcznik, a 30% na resztę artykułów.

Rady szkolne okręgowe będą rozdzielały otrzymywane te zapasy podręczników do nauki dopełniającej według następujących punktów widzenia:

1. Należy mieć na oku ten wzgląd, że wszyscy uczniowie nauki dopełniającej powinni być zaopatrzeni w podręczniki. Zanim to nastąpi, należy na razie w bieżącym roku dążyć do tego, ażeby każda szkoła posiadała na każdych dwoje dzieci, uczęszczających na naukę dopełniającą, przynajmniej jedną książkę.

2. Wszystkie szkoły okręgu należy podzielić na przeciąg trzech lat najbliższych na dwie kategorye:

A) w jednych z nich będzie nauka odbywała się na podstawie dawniejszych książek do czytania dla nauki dopełniającej, jednakże w ten sposób, że nauczyciel będzie z nich wybierał ustępy, odpowiadające układowi i treści nowego podręcznika i ułożonemu na podstawie tego podręcznika szczegółowemu programowi;

B) w in nych szkołach będzie nauka postępowała już wyłącznie na podstawie nowego podręcznika.

3. W ciągu trzech lat będzie ilość szkół kategoryi *A)* ciągle umniejszała się, a ilość szkół kategoryi *B)* rosła.

4. Które szkoły będą należały do kategoryi *A)*, a które do kategoryi *B)*, to oznaczy w maju każdego roku na następny rok szkolny c. k. Rada szkolna okręgowa.

5. Stosownie do tego będzie się do szkół kategoryi *A)* zgromadzało wszystkie zapasy podręczników w dawniejszym układzie, jakie się znaj dują w okręgu.

6. Po upływie trzech lat (licząc od 1. września 1898) wszystkie szkoły przejdą do kategoryi *B)*.

7. Należy zachęcać Rady szkolne miejscowe i osoby prywatne, życzliwe szkolnictwu, ażeby zakupowały tę książkę na premia, mianowicie celem obdzielania uczniów, którzy codzienną naukę ukończyli i mają przejść na naukę dopełniającą.

Do szkół z ruskim językiem wykładowym stosują się polecenia dane powyżej pod Nr. 1 i 7. Postanowienia, zawarte w punkcie 2, 3, 4, 5 i 6 w szkołach z ruskim językiem wykładowym nie będą miały żadnego zastosowania, ponieważ dawniejsze ruskie podręczniki „Руска читанка

для науки доповняючої“ część I. i II. jako przestarzałe co do pisowni, a część I. także i co do treści, z końcem roku szkolnego 1897/8 wychodzą zupełnie z używania. C. k. Rada szkolna krajowa postara się, ażeby szkoły z ruskim językiem wykładowym otrzymały w bieżącym roku z c. k. Wydawnictwa książek szkolnych większe zapasy nowego podręcznika.

W końcu podaje się do wiadomości, że podręcznik, wymieniony w niniejszem rozporządzeniu, będzie służył również do użytku szkolnego jako podręcznik na 2-gim i 3-cim roku rolniczych kursów dopełniających połączonych ze szkołami ludowemi, dopóki kursa te nie otrzymają osobnego specyalnie dla nich ułożonego podręcznika.

Lwów dnia 17. marca 1898.

Sanguszko w. r.

Wiadomości osobiste.

C. k. Rada szkolna krajowa zatwierdziła wybór ks. Szymona Pituszewskiego, gr. kat. proboszcza w Sasowie i Mirosława Edera, właściciela dóbr w Wicyniu, na delegatów Rady powiatowej do c. k. Rady szkolnej okręgowej w Złoczowie;

Jerzego Michałowskiego, nauczyciela kierującego 4-klasowej szkoły w Mizuniu, na reprezentanta zawodu nauczycielskiego do c. k. Rady szkolnej okręgowej w Dolinie i

wyznaczyła Mieczysława Popowicza, nauczyciela kierującego 6-klasowej szkoły męskiej w Bolechowie, ponownie na drugiego reprezentanta zawodu nauczycielskiego do c. k. Rady szkolnej okręgowej w Dolinie.

C. k. Rada szkolna krajowa zamianowała:

Szczepana Jurkiewicza nauczycielem 1-klasowej szkoły w Staromiejszczyźnie;
Michała Krzeczkowskiego nauczycielem 1-klasowej szkoły w Niwrze;
Feliksę Milczanowską nauczycielką 1-klasowej szkoły w Wołczuchach;
Wiktoryę Wiernicką i Bronisławę Nowakównę nauczycielkami starszemi, a Maryę Ksałkównę nauczycielką młodszą 4-klasowej szkoły żeńskiej połączonej z wydziałową w Bochni;
Emilię Chrząszczewską nauczycielką kierującą, Bronisławę Tustanowską i Zenonię Lesiecką starszemi nauczycielkami 5-klasowej szkoły żeńskiej w Podhajcach.

Organizacya szkół.

JE. Pan Minister Wyznań i Oświecenia przyznał reskryptem z dnia 12. lutego 1898, l. 2543 w myśl §. 72. państwowej ustawy szkolnej z dnia 14. maja 1869 (Dz. p. p. Nr. 62.) prawo publiczności prywatnej 4-klasowej męskiej szkole wyznaniowej fundacyi br. Hirscha w Rawie ruskiej.

Na tej podstawie otrzymuje szkoła ta prawo wydawania świadectw mających ważność publiczną, z tem wyraźnem ograniczeniem, że prawo to odnosi się do własnych uczniów tej szkoły a przeto nie rozciąga się na świadectwa, wydawane prywatystom.

Książki szkolne i przybory naukowe.

Zbiór środków do nauki chemii w szkołach wydziałowych i w szkołach ludowych pospolitych wyższego typu otrzymają od firmy F. M. Złotnickiego we Lwowie w kwietniu lub maju r. b. następujące szkoły: 1. 5-klasowa męska w Bóbrce; 2. 5-klasowa mieszana w Borszczowie; 3. 5-klasowa męska w Brzozowie; 4. 5-klasowa męska w Chrzanowie; 5. 5-klasowa mieszana w Cieszanowie; 6. 5-klasowa męska w Lubaczowie; 7. 5-klasowa męska w Czortkowie; 8. 5-klasowa męska w Dobromilu; 9. 6-klasowa męska w Dolinie; 10. 6-klasowa męska w Bolechowie; 11. 6-klasowa męska w Gorlicach; 12. 5-klasowa mieszana w Bieczu; 13. 6-klasowa męska w Gródku; 14. 5-klasowa mieszana w Husiatynie; 15. 5-klasowa męska w Kopyczyńcach; 16. 5-klasowa męska w Sieniawie; 17. 5-klasowa mieszana w Kołaczycach; 18. 5-klasowa męska w Jaworowie; 19. 6-klasowa męska w Kałuszu; 20. 5-klasowa męska w Kamionce Strumiłowej; 21. 5-klasowa męska w Busku; 22. 5-klasowa mieszana w Radziechowie; 23. 5-klasowa męska w Kutach; 24. 5-klasowa męska w Półwsiu Zwierzynieckiem; 25. 6-klasowa męska w Krośnie; 26. 5-klasowa męska w Leżajsku; 27. 5-klasowa mieszana w Łańcucie; 28. 5-klasowa mieszana w Lisku; 29. 5-klasowa męska w Mielcu; 30. 5-klasowa męska w Mościskach; 31. 5-klasowa mieszana w Sądowej Wiszni; 32. 5-klasowa mieszana w Myślenicach; 33. 5-klasowa męska w Nadwórnie; 34. 5-klasowa męska w Nowym Targu; 35. 5-klasowa mieszana w Pilznie; 36. 5-klasowa męska w Rawie ruskiej; 37. 5-klasowa męska w Rohatynie; 38. 5-klasowa mieszana w Dembicy; 39. 5-klasowa męska w Rudkach; 40. 5-klasowa męska w Komarnie; 41. 6-klasowa męska w Śniatynie; 42. 5-klasowa męska w Haliczu; 43. 5-klasowa mieszana w Tarnobrzegu; 44. 5-klasowa męska w Tłumaczu; 45. 6-klasowa męska w Trembowli; 46. 5-klasowa męska w Andrychowie; 47. 5-klasowa mieszana w Zatorze; 48. 5-klasowa męska w Zbarażu; 49. 5-klasowa żeńska w Żywcu; 50. 6-klasowa żeńska w Podgórzu. Do każdego zbioru będzie dołączony szczegółowy wykaz przedmiotów wraz z kosztorysem i instrukcyą, dotyczącą obchodzenia się z przyrządami i wykonywania doświadczeń. Ponieważ w r. 1897 zaopatrzono w taki zbiór 51 szkół, przeto będzie go posiadało obecnie 101 szkół wyższego typu i wydziałowych. W następnych latach przyjdzie kolej na resztę szkół, o ile frekwencya dowiedzie ich żywotności.

Budowa szkół.

C. k. Rada szkolna krajowa postanowiła orzeczeniami z dnia 20. marca 1898 l. 6706 budowę szkoły o sześciu salach naukowych w Dynowie, pow. Brzozów, w r. 1898 i 1899 przy pomocy ryczałtowego zasiłku z funduszu szkolnego krajowego; l. 6144 budowę szkoły o sześciu salach naukowych w Lisku, pow. Lisko, w r. 1898 i 1899 przy pomocy zasiłku z funduszu szkolnego krajowego po myśli art. 9 ustawy z 24. kwietnia 1894 nr. 49 Dz. u. i r. kr.

Konkursa.

a) *ogłoszone po raz pierwszy:*

L. 230. C. k. Rada szkolna okręgowa w Żółkwi ogłasza niniejszem konknrs celem stałego obsadzenia następujących posad nauczycielskich:

A) Posady starszego nauczyciela 4-klasowej szkoły w Mostach wielkich z płacą 450 złr. i 10°/₀ dodatkiem na pomieszkanie.

B) Posady młodszego nauczyciela 4-klasowej szkoły w Mostach wielkich z płacą 400 złr. i 10°/₀ dodatkiem na pomieszkanie, tudzież w szkołach dwuklasowych w Batiatyczach, Dzibułkach, Kłodnie, Żółtańcach Seredsilu, Glińsku, Macoszynie i Turynce z płacą 300 złr. a. w.

C) Posady samoistnych nauczycieli (lek) szkół etatowych 1-klasowych mieszanych z płacą 350 złr. i wolnem pomieszkaniem w Artasowie, Borowem, Butynach, Czesłyniu, Koszelowie, Kulawie, Kupiczwoli, Kłodzienku, Lubelli, Mokrotynie wsi, Mokrotynie kolonii, Nowem Siole, Pieczychwostach, Przemiwółkach, Przedrzymichach wielkich, Przystani (do płacy wlicza się dochód w zbożu w kwocie 20 złr.), Różance, Skwarzawie Nowej (do płacy wlicza się 3 sągi drzewa wartości 9 złr.), Stanisłówce, Soposzynie, Udnowie, Woli Żółtanieckiej,Wolicy, Wiązowie, Zameczku, Zubowmostach, Żółtańcach Zahaju i Żółtańcach Zastawiu.

W szkołach w Mostach, Kłodnie, Mokrotynie kolonii, Różance i Wolicy jest język wykładowy polski, w innych ruski.

Podania należycie udokumentowane zaopatrzone w przepisaną tabelę kwalifikacyjną należy wnosić za pośrednictwem władzy przełożonej do c. k. Rady szkolnej okręgowej do 4. maja 1898.

Podania spóźnione lub niezaopatrzone w potrzebne dokumenta służbowe nie będą uwzględnione. W Żółkwi dnia 12. lutego 1898.

---

b) *ogłoszone po raz drugi:*

L. 128. C. k. Rada szkolna okręgowa w Nisku ogłasza niniejszem konkurs na następujące posady nauczycielskie:

1. Na posadę rzym. kat. katechety szkoły 5 klasowej mieszanej w Rudniku z płacą roczną w kwocie 450 złr. i 10°/₀ dodatkiem na pomieszkanie.

Mogą kompetować tylko kanonicznie ordynowani kapłani świeccy lub zakonni.

2. Na posadę starszego nauczyciela szkoły 4-klasowej mieszanej w Ulanowie z płacą 450 złr. i 10°/₀ dodatkiem na pomieszkanie.

3. Na posady starszych nauczycieli szkół 4-klasowych: *a)* w Nisku dwie posady, *b)* w Jeżowem jednę i *c)* w Kamieniu dwie z płacami po 350 złr. i 10°/₀ dodatkiem na pomieszkanie.

4. Na posady samoistne w szkołach 1-klasowych *a)* w Bojanowie, *b)* Golcach *c)* Gwoźdźcu, *d)* Narcie starym, *e)* Nowosielcu z płacami po 350 złr, wolnem pomieszkaniem i użytkiem 1 morga pola.

5. Na posady młodszych nauczycieli (lek) szkół: *a)* w Nisku, *b)* w Kamieniu, *c)* w Kopkach, *d)* Przyszowie kameralnym, *e)* Stanach, *f)* w Zarzeczu z płacami po 300 złr. i 10% dodatkiem na pomieszkanie.

Ewentualnie rozpisuje się konkurs na inne posady, mogące się opróżnić w skutek przeniesienia się nauczyciela dotychczasowego.

Należycie udokumentowane podania należy wnosić do c. k. Rady szkolnej okręgowej w Nisku w terminie do 27. kwietnia 1898, za pośrednictwem swej władzy przełożonej

W Nisku dnia 19. lutego 1898.

L. 369. C. k. Rada szkolna okręgowa w Wieliczce rozpisuje niniejszem konkurs na następujące stałe posady nauczycielskie:

1. Na posadę nauczyciela starszego szkoły 4-klasowej mieszanej w Bieżanowie z płacą 350 złr. i 10% dodatkiem na pomieszkanie.

2. Na posady nauczycieli lub nauczycielek młodszych szkoły 4-klasowej w Gdowie i 2-klasowych w Dziekanowicach, Raciechowicach i w Sieprawie, wszędzie z płacą po 300 złr. i 10% dodatkiem na pomieszkanie.

3. Na posady nauczycieli lub nauczycielek samoistnych w szkołach 1-klasowych w Brzegach, w Bodzanowie, w Grabiu, w Nowej Wsi, w Przewozie, Raciborsku, Stryszowej, w Zakliczynie ad Siepraw i w Zegartowicach wszędzie z płacą po 350 złr. i wolnem pomieszkaniem.

Podanie należycie udokumentowene należy wnieść do c. k. Rady szkolnej okręgowej w Wieliczce za pośrednictwem swej władzy przełożonej najpóźniej do 27. kwietnia 1898.

W Wieliczce dnia 17. lutego 1898.

L. 358. C. k. Rada szkolna okręgowa w Husiatynie ogłasza niniejszem konkurs na następujące posady nauczycielskie w szkołach ludowych:

I. Na dwie posady nauczycieli religii obrządku rzym. kat. i gr. kat. w 5-klasowej szkole męskiej i żeńskiej w Husiatynie.

II. Na dwie posady nauczycieli religii obrządku rzym. kat. i gr. kat. w 5-klasowej szkole męskiej i 3-klasowej szkole żeńskiej w Kopyczyńcach.

Do posad powyższych jest przywiązana płaca roczna po 450 złr. a. w.

III. Na posadę nauczyciela starszego z płacą 450 złr. i na posadę nauczyciela młodszego z płacą 400 złr. w 5-klasowej szkole męskiej w Husiatynie.

IV. Na posadę nauczycielki starszej w 5-klasowej szkole żeńskiej w Husiatynie z płacą 450 złr. rocznie.

V. Na posadę nauczyciela starszego z płacą 450 złr. i na posadę nauczyciela młodszego z płacą 400 złr. rocznie w 5-klasowej szkole męskiej w Kopyczyńcach.

VI. Na posadę nauczyciela starszego z płacą 450 złr. i na posadę nauczyciela młodszego z płacą 400 złr. rocznie w 4-klasowej szkole mieszanej w Chorostkowie połączonej z dopełniającym kursem rolniczym.

VII. Na posadę nauczyciela starszego z płacą 350 złr. i na posadę nauczyciela (lki) młodszego (ej) z płacą 300 złr. rocznie w 3-klasowej szkole mieszanej w Horodnicy.

VIII. Na posady młodszych nauczycieli (lek) z płacą po 300 złr. rocznie w 2-klasowych szkołach: *a)* w Czarno końcach wielkich, *b)* Jabłonowie, *c)* Krogulcu, *d)* Liczkowcach i *e)* Wasylkowcach.

IX. Na posady samoistnych nauczycieli (lek) w szkołach 1-klasowych: *a)* w Bosyrach z płacą 350 złr., w co wchodzi zboże wartości 65 złr. 62 ct., *b)* Howiłowie małym z płacą 350 złr.; *c)* Myszkowcach z płacą 350 złr., w co wchodzi zboże wartości 38 złr.; *d)* Niżborgu starym z płacą 350 złr.; *e)* Siekierzyńcach z płacą 350 złr., w co wchodzi zboże i użytek z pola wartości 50 złr. 75 ct.; *f)* Suchodole z płacą 350 złr., w co wchodzi zboże wartości 49 złr. 65 ct.; *g)* Szydłowcach z płacą 350 złr.; *h)* Tłusteńkiem z płacą 350 złr.; *i)* Tudorowie z płacą 350 złr., w co wchodzi zboże wartości 35 złr. 50 ct.; *j)* Woli czarnokonieckiej z płacą 350 złr., w co wchodzi zboże wartości 48 złr. i *k)* Oryszkowcach z płacą 350 złr. rocznie.

Do wszystkich posad ad I., II., III., IV., V., VI., VII. i VIII. jest przywiązany dodatek na pomieszkanie w wysokości 10⁰/₀ pobieranej płacy, do posad zaś IX. jest przywiązane wolne pomieszkanie w budynku szkolnym i użytek z jednego morga pola.

W szkołach ad I., II., III., IV. V. VI. VIII. *d)*, IX. *j)* jest językiem wykładowym język polski, w szkole ad VII. język polski i ruski a we wszystkich innych szkołach język ruski.

O posady ad I. II. mogą się ubiegać kanonicznie ordynowani kapłani świeccy lub zakonni, przyczem się nadmienia, że nauczyciele religii nie mogą zajmować równocześnie posad duszpasterzy.

O posady ad III. V. mogą się ubiegać nauczyciele, posiadający egzamin do szkół ludowych pospolitych z językiem wykładowym polskim i ruskim i uzdolnieniem do nauczania języka niemieckiego, pierwszeństwo jednak mieć będą nauczyciele posiadający egzamin do szkół wydziałowych z przedmiotów grupy II. lub III.

O posadę ad IV. mogą się ubiegać kandydatki, posiadające kwalifikacyę do szkół ludowych pospolitych i uzdolnienie do nauczania języka niemieckiego, pierwszeństwo jednak mieć będą kandydatki, mogące się wykazać egzaminem wydziałowym z którejkolwiek grupy.

O posady ad VI. VII. mogą się ubiegać kandydaci i kandydatki, posiadający kwalifikacyę do szkół ludowych pospolitych z językiem wykładowym polskim i ruskim i uzdolnieniem do nauczania języka niemieckiego, co do posad ad VI. pierwszeństwo mieć będą kandydaci mogący się wykazać uzdolnieniem do udzielania nauki zręczności.

Wreszcie o posady ad VIII. IX. mogą ubiegać się kandydaci i kandydatki, posiadający kwalifikacyę do szkół ludowych pospolitych z językiem wykładowym polskim i ruskim.

Podania należycie udokumentowane i ostemplowane należy wnosić za pośrednictwem swych władz przełożonych do c. k. Rady szkolnej okręgowej do dnia 27. kwietnia 1898.

Husiatyn dnia 15. lutego 1898.

Nakładem funduszu szkolnego krajowego.
Z drukarni Władysława Łozińskiego we Lwowie. — Zarządca Wł. J. Weber.

Do L. 6206 z r. 1898.
R. s. kr.

Instrukcya

dotycząca używania podręcznika, przepisanego dla nauki dopełniającej w szkołach jedno-, dwu-, trzy- i cztero-klasowych.

Od roku szkolnego 1898/9 będzie nauka dopełniająca w szkołach 1-, 2-, 3- i 4-klasowych o charakterze wiejskim odbywała się na podstawie nowego podręcznika, który nosi tytuł: „Szkółka dla młodzieży. Część piąta“, a w ruskiem opracowaniu „Школа народна. Часть пята.“

Podręcznik ten mieści w sobie częściowo materyały, wybrane z dawniejszego dwu-tomowego podręcznika („Książka do czytania dla nauki dopełniającej, Część pierwsza i druga“), w stosownem skróceniu albo przerobieniu pod względem rzeczowym lub stylistycznym, częściowo zaś materyały zupełnie nowe, dobrane stosownie do teraźniejszych potrzeb ludności.

Podręcznik rozpada się na 5 rozdziałów.

Rozdział I. (89 artykułów, 140 stronic) ma za podstawę naukę o glebie, o jej rodzajach i uprawie, o rozwoju roślin i warunkach tego rozwoju, o nawozach, orce, narzędziach rolniczych, o zbożach, płodozmianie, ziemniakach, lnie i konopiach. Śród tych artykułów treści gospodarczej rozmieszczone są stojące z nimi w związku artykuły o gospodarności, niektóre powiastki i wierszyki. Nadto mieszczą się śród nich liczne artykuły treści informacyjnej, dające przegląd jakości gleby i warunków uprawy w różnych stronach Galicyi i Wielkiego Księstwa Krakowskiego, a przeto stanowiące dla uczniów nauki dopełniającej w pewnym względzie rekapitulacyę wiadomości geograficznych o kraju rodzinnym, wyniesionych ze szkoły codziennej. Ważnym jest też szereg artykulików o dopełniających kursach rolniczych przy szkołach ludowych i o krajowych szkołach rolniczych, mianowicie takich, które przyjmują na naukę synów włościańskich, po skończonej szkole ludowej pospolitej. Artykuliki te, oparte na informacyach, danych wprost przez zarządy tych szkół, mają taki układ, że uczniowie mogą się z nich dowiedzieć dokładnie o warunkach przyjęcia do każdej szkoły i o drodze, jaką w tym celu należy się udawać.

Rozdział II. (90 artykułów na 157 stronicach) ma za podstawę ogrodnictwo i warzywnictwo, sadownictwo i pszczelnictwo, mianowicie w zastosowaniu do praktyki małych gospodarstw. Śród tych artykułów treści gospodarskiej są podobnie jak w I. rozdziele, rozmieszczone inne artykuły, stojące z nimi w związku rzeczowym, n. p. o szkodliwych i pożytecznych w gospodarstwie zwierzętach. Dalej jest szereg artykułów dających pogląd na stosunki gospodarskie innych krajów monarchii austryacko-węgierskiej, mianowicie co do sadownictwa i warzywnictwa, i tworzących rekapitulacyę wiadomości geograficznych o krajach monarchii. W związku z dalszym ciągiem artykułów, traktujących o gospodarności i pracy w rozmaitem jej zastosowaniu, znajduje się w tym rozdziale także szereg obrazów, wziętych z kraju rodzinnego, mianowicie o rozmaitych kierunkach przemysłu domowego i drobnego, o szkolnictwie przemysło-

wem w Galicyi i t. d. Wreszcie zamyka się ten rozdział szeregiem obrazów z życia różnych ludów z poza granic monarchii i króciutkim poglądem na kulę ziemską i jej ruchy, na rachubę czasu i kalendarza.

Rozdział III. (103 artykułów na 160 stronicach) ma za podstawne tło szereg artykułów, traktujących o chowie bydła. a ułożonych według dziełka, wydanego specyalnie dla włościan przez c. k. galicyjskie Towarzystwo Gospodarskie. Dalej idzie jako stojący w związku szereg artykułów o rozmaitych roślinach pastewnych, o łąkach, ich uprawie i ulepszaniu, o sianozbiorach, o chowie koni i drobiu. Osobną grupę tworzą artykuły zawodowe o melioracyach, dokonywanych w kraju, podane w sposób informacyjny, pouczający, jak zawiązywać spółki wodne i t. d. Osobną seryę tworzy też szereg artykułów zawodowych o mleczarstwie. Wreszcie są przystępne wiadomości o rybnem gospodarstwie kraju i hodowli ryb, a w końcu informacyjne artykuły o kółkach rolniczych i sklepikach wiejskich, o towarzystwach rolniczych i wędrownych nauczycielach rolnictwa, i o przepisach policyjno-weterynaryjnych ze względu na ochronę i bezpieczeństwo krajowej hodowli bydła i innych pożytecznych zwierząt. I w tym rozdziale rozmieszczone są nawiasowo obrazki z innych krajów austryackich i zagranicznych, o ile one z traktowanymi tematami gospodarskimi mogą być w związku.

Rozdział IV. zawiera pouczenia o urządzeniu gminy, powiatu, kraju i monarchii, wreszcie szereg historycznych obrazów z przeszłości kraju, szczególnie w odniesieniu do kolei, jakie przechodził co do gospodarstwa i urządzeń stan włościański, wreszcie z dziejów monarchii i Najdostojniejszego Domu Habsbursko-Lotaryńskiego.

Rozdział V. mieści w sobie wzory stylu praktycznego, zastosowane do stosunków włościańskich.

Każdy z trzech pierwszych rozdziałów stanowi dla siebie zamkniętą w sobie całość. Dlatego n. p. nawet rozdział III. może być czytany sam dla siebie, choćby młodzież przedtem ani I. ani II. rozdziału nie przerabiała. Ten układ umożliwi, że uczniowie wszystkich trzech lat nauki dopełniającej będą mogli stanowić razem jedną grupę. W ten sposób będą oni wszyscy czytali w roku szkolnym:

1898/9 rozdział I.,
1899/1900 rozdział II.,
1900/1901 rozdział III.,
1901/2 znowu rozdział I. i t. d.

Za to rozdział IV. i V. będzie nauczyciel przechodził ze wszystkimi uczniami co roku, stosownie do warunków miejscowych i czasu mniej lub więcej wyczerpująco, przyczem należy pamiętać, że według wzorów, zawartych w rozdziale V., nauczyciel każe układać uczniom ćwiczenia piśmienne.

Co do sposobu czytania ustępów, zawartych w każdym rozdziale, wynika z natury rzeczy i związku wewnętrzego, jaki między nimi zachodzi, że nauczyciel będzie postępował ile możności porządkiem książki. Z tego nie wynika jednakże, żeby miał czytać jeden artykuł po drugim, nie opuszając żadnego. Na to nie starczyłoby mu czasu, a nadto nie mógłby artykułów, które są dla jego uczniów ważniejsze, należycie opracować, lecz musiałby je wszystkie pobieżnie przebiedz.

Dlatego będzie obowiązkiem częściowych konferencyi okręgowych wybrać z każdego rozdziału te artykuły, które ze względu na stosunki ekonomiczne danej okolicy są najniezbędniejsze. Te będzie nauczyciel z uczniami gruntownie przerabiał; inne, leżące między nimi, każe uczniom albo samym w domu przeczytać, jeżeli są przystępne i ze względu na właściwości okolicy więcej przydatne, albo też będzie je zupełnie pomijał, jeżeli zawierają rzeczy, mogące mieć znaczenie dla odległych stron kraju, a dla najbliższego otoczenia szkoły zupełnie obojętne, i jeżeli nie odnoszą się do wiadomości, potrzebnych dla dziecka włościańskiego ze względu na jego ogólny rozwój umysłowy. Nieraz nawet może się trafić artykuł, który w pewnym powiecie dla jednej tylko szkoły ze względu na stosunki miejscowe jest ważny, a dla szkół innych obojętny.

Artykuły treści powieściowej, zresztą nieliczne, a nawet wiele z pomiędzy artykułów geograficznych, wypadnie bezwarunkowo pozostawić lekturze domowej, do której młodzież należy zachęcać, chwaląc i odznaczając tych, którzy z treści przeczytanych w domu ustępów starają się i umieją zdać dobrze a treściwie sprawę w szkole.

Natomiast należy poświęcić baczną uwagę artykułom historycznym. Artykuły te, mianowicie o ile dotyczą dziejów kraju rodzinnego, ułożone są w ten sposób, że opierają się na materyale naukowym, zawartym w części III. i IV. „Szkółki dla młodzieży“, a tworzą razem zebrane pewną zamkniętą w sobie całość. Dlatego pominięto w tej części książki rozmaite szczegóły zewnętrzne, zawarte w wymienionych właśnie poprzednich podręcznikach. Wypada przeto artykuły historyczne przerabiać w związku z poprzednio poznanymi. Niektóre z artykułów historycznych, które stanowią zamknięte w sobie opowiadania, nadają się także do lektury domowej. Całość tych artykułów wypada jednakże koniecznie w szkole omawiać i w znacznej części systematycznie czytać, przyczem powinno się drogą stosownego odpytywania rekapitulować i utrwalać w pamięci wiadomości historyczne, wyniesione z nauki codziennej na podstawie artykułów, zawartych w III. i IV. części polskiej i ruskiej „Szkółki dla młodzieży“.

Czytając i objaśniając artykuły, przeznaczone do opracowania w szkole, będą nauczyciele zwracali baczną uwagę na biegłość w czytaniu, którą młodzież po wyjściu ze szkoły codziennej często zatraca. Należy też unikać bezwarunkowo przewlekłego rozwałkowywania, komentowania poszczególnych wyrazów i rozszerzania treści dodawaniem drobnych szczegółików. Przy układaniu ustępów, zawartych w tym podręczniku, zwracano umyślnie uwagę na to, ażeby stylizacya ich była jak najprostsza i jak najprzystępniejsza, ażeby nie zawierały w sobie długich okresów i wielu zdań pobocznych, albo zwrotów i wyrazów obcych lub wogóle różniących się bardzo od potocznej mowy. Dlatego też nauczyciel głównie na treść główną każdego ustępu musi zwrócić uwagę uczniów. Czasem dobrą nawet będzie rzeczą, jeżeli treść tę, po przeczytaniu a niekiedy — stosownie do jakości traktowanego w ustępie przedmiotu — nawet i przed przeczytaniem sam w kilka jędrnych i treściwych zdań ujmie, zamiast ją żmudnymi i rozwlekłymi wywodami po odrobinie z uczniów wydobywać. Rozumie się, że takie treściwe ujęcie wątku przez nauczyciela musi być potem dla utrwalenia jednorazowo lub kilkakrotnie powtórzone przez wezwanych do tego uczniów.

Wogóle przy czytaniu ustępów treści gospodarczej będzie nauczyciel w jak najdalej idącej mierze stosował się do przepisów, traktujących o „opracowywaniu ustępów treści przyrodniczej“, a zawartych w Instrukcyi do „Planów naukowych“ dla szkół 1-, 2-, 3- i 4-kl. na str. 97—100. Również będą tu miały zastosowanie zawarte na str. 101—103 wskazówki co do zużytkowywania ogrodów szkolnych. Niepotrzeba bowiem tego przypominać, że co do artykułów tej treści ile możności poglądowe traktowanie na nauce dopełniającej w równej mierze należy zalecić, jak przy nauce codziennej. Nieraz okazanie i omówienie sprawy na okazie w klasie, w ogrodzie szkolnym, a w niektórych razach nawet w dalszem miejscu ułatwi tak zrozumienie rzeczy, że potem przeczytanie ustępu już bardzo mało czasu zabierze albo nawet może w zupełności przypaść w zakres lektury domowej. Dlatego też mimo szczupłego wymiaru czasu i na nauce dopełniającej nie można się obejść niekiedy bez ekskursyi. Tak n. p. omawianie właściwości rozmaitych rodzajów gleby, obznajamianie z torfowiskami i wyzyskiwaniem lub naprawianiem rozmaitych nieużytków i t. d. powinno odbywać się, jeżeli tylko coś podobnego w pobliżu się znajduje, na miejscu.

Przytem ani uczniowie ani nauczyciel niepowinni się wahać przyłożyć czynnie ręki do wykonania jakiejś mechanicznej roboty, potrzebnej dla tem lepszego okazania tego, na co nauczyciel chce zwrócić uwagę.

Rozumie się, że tam, gdzie do tego nadarza się sposobność, należy postarać się o to, ażeby młodzieży nauki dopełniającej danem było pozwolenie do obejrzenia czyto ulepszonych narzędzi, czy też wzorowo prowadzonego ogrodu warzywnego, postępowo urządzonej stajni lub mleczarni, robót wykonywanych na obszarze, poddanym melioracyi i t. d. Obejrzenie takie powinno, jeżeli to jest tylko wykonalnem, stosownie

do wskazówki, danej jeszcze przed stu laty przez Piramowicza w „Powinnościach nauczyciela“, poprzedzić czytanie ustępu, ażeby uczniowie sami uczyli się samodzielnie obserwować i uwydatniać różnice od tego, co zwykli codzień widzieć. Wtedy będą mieli wewnętrzne zadowolenie, odkrywając przy czytaniu, że ich spostrzeżenia są potwierdzone słowami książki, a to zadowolenie zachęci ich do dalszej samoistnej obserwacyi.

Dobór artykułów niezbędnych, wybranych do traktowania w szkołach pewnego powiatu, powinien być taki, ażeby materyał, przerobiony w jednym roku szkolnym, miał znamiona zamkniętej w sobie całości. Zupełnie chybioną byłoby rzeczą, gdyby konferencya dla szkół pewnego powiatu albo nauczyciel dla swojej szkoły ułożył sobie program szczegółowy, mieszczący zbyt wiele numerów, przeznaczonych do lektury szkolnej, i gdyby potem, nie zdoławszy doprowadzić rzeczy do należytego zaokrąglenia, zamykając rok szkolny nauki dopełniającej, urwał rzecz w połowie rozpoczętego w tym roku rozdziału.

Dlatego powinien dla nauki dopełniającej być prowadzony osobny dziennik lekcyjny. Przed tym dziennikiem lub obok niego powienien być wykaz pierwszorzędnych artykułów, przeznaczonych w tym roku szkolnym do opracowania w szkole. W samym zaś dzienniku powinny być w jednej rubryce zapisane artykuły, przerobione głośno a w sąsiedniej rubryce artykuły, zalecone równocześnie do lektury domowej lub odpytane na podstawie tej lektury.

Książka, będąca w mowie, zastosowana jest przedewszystkiem do potrzeb życia starszej młodzieży męskiej. Dla młodzieży żeńskiej przeznaczonej na naukę dopełniającą, będzie w swoim czasie wydany osobny podręcznik, uwzględniający jej specyalne zadania życiowe. Jednakże i w obecnym układzie zawiera podręcznik niniejszy mnóstwo materyału, przydatnego także dla dziewcząt. Dlatego będzie on służył aż do dalszego zarządzenia także dla dziewcząt. Gdzie jednakże dziewczęta już teraz pobierać będą naukę odrębnie od chłopców, tam należy dla nich ustanowić odmienny wybór materyału lekturalnego. Zajmą się tem również częściowe konferencye okręgowe.

We Lwowie dnia 15. marca 1898.